

עניני חנוכה

כסלו
תשע"ט

בעניני חנוכה

8

ג. המדליק נר נוסף על מנין הימים
ד. משמשי חולה בחנוכה אם ידליקו ע"י שליח או אחר הזמן

א. ברכת הרואה על נר חנוכה שנתערב עם נר חול
ב. הידור מצוה במנורה להדלקת נרות חנוכה

א. ברכת הרואה על נר חנוכה שנתערב עם נר חול

ראיתי בנדפס מכתבי הגר"א גנחובסקי זצ"ל ששאל למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בדין ברכת הרואה נר חנוכה איך הדין אם נתערב נר חנוכה בשאר נרות של חול ואינו מכיר מה הוא נר חנוכה ומה הוא נר חול אם יכול לברך ע"י ברכת הרואה כיון דיודע בודאי שרואה לפניו גם את הנר חנוכה, או"ד כיון דאינו יודע איזה הוא הנר חנוכה אינו יכול לברך על ראייה זו, והשיבו הגר"ח שליט"א שיכול לברך, ושוב שאלו מאי שנא מהרואה כמה אנשים ובתוכם מלך ואינו מכיר מי הוא המלך שכתב הגר"ח שליט"א [במכתב תשובה] שאינו יכול לברך ברכת ברוך שחלק וכו'.

ונראה דיש לחלק בזה דשאני ברכת מלך דהיא כשאר ברכות הראיה דהראיה היא המחייבת, ולהכי צריך שיידע מהו הדבר שהוא רואה כדי שהראיה תחייבוהו בברכה דכל שאינו מכיר בראייתו מי הוא המלך אי"ז ראייה המחייבת, משא"כ ברכת הרואה נ"ח אינה כשאר ברכות הראיה שהראיה מחייבת, אלא תקנה מיוחדת היא למי שאינו מקיים מצות ההדלקה עצמה שיוכל לכה"פ לברך על ראיית הנ"ח, ע"י תו' סוכה מ"ו א' [ד"ה הרואה], ונמצא דעיקר הברכה היא על הנס והראיה היא רק אופן לברך על הנס, ומשו"ה בזה י"ל דאף כשאינו יודע מהו הנר חנוכה מ"מ כיון שיש כאן נ"ח בתוך כל הנרות והוא רואה את כולם שפיר כבר יכול לברך על הנס. [ובעיקר דין הרואה כמה אנשים ובתוכם מלך ואינו מכיר ע"י מש"כ בעיונים בעניני או"ח].

והנה יש לדון בברכת הרואה נ"ח אי רשאי לברך אף קודם הראיה, וכגון מי שרוצה לצאת ברכת הרואה מחבירו שמברך על ההדלקה, אם יכול לצאת בברכה שעשה ניסים על הראיה שעומד לראות בהדלקת חבירו, ע"י בזה בשלמי תודה חנוכה סי' כ"ה, דהנה בשאר ברכות הראיה ודאי אי"א לברך אלא אחר הראיה, אבל קודם הראיה אין יכול לברך אף אם עומד לראות תיכף אחר הברכה, וא"כ לכאוי' ה"ה דא"א לברך ברכת הרואה נ"ח אלא אחר הראיה, אמנם למש"נ דעיקר ברכת הרואה היא על הנס י"ל דלא דמי לשאר ברכות הראיה דכל זמן שלא ראה לא נתחייב בברכה, משא"כ הכא דהברכה היא על הנס אלא דבע"י רק שתיאמר על נרות המצוה לזה סגי אם מברך סמוך להראיה אף שלא ראה עדיין.

ב. הידור מצוה במנורה להדלקת נרות חנוכה

יל"ע אם יש הידור מצוה להדליק נרות חנוכה במנורה נאה, די"ל דהידור מצוה היינו רק כשהוא בגוף החפצא של המצוה משא"כ הכא שהמנורה אינה אלא להחזיק את הנר בתוכה זה אינו מגוף החפצא דמצוה ואין בו דין הידור מצוה^א.

והנה בקופסא של אתרוג נראה פשוט דאין בזה משום הידור מצוה לעשותו נאה, אלא דהתם גרע טפי כיון דאין המצוה נעשית עימו כלל, דהרי בשעה שנוטלו אינו מונח בקופסא, וכל הנחתו בקופסא היא שלא בשעת מצוה, משא"כ הכא הרי הדלקת הנרות נעשית בה שהוא מדליקן כשהם קבועים במנורה, ובזה י"ל דאמנם אין המנורה נצרכת להם אבל כיון דהמצוה נעשית על גבה אף היא מכלל המצוה שיש הידור לנאותה.

והנה ביומא דף ל"ט א' אמרי' בגמ' שם דהא דלא עשו את הקלפי [של הגורל ביוהכ"פ] מזהב משום דהתורה חסה על ממונן של ישראל, והנה אעפ"כ מבואר שם במשנה בדף ל"ז א' דאת הגורלות בעצמן שהיה כתוב עליהם לשם ולעזאזל עשאן בן גמלא של זהב והיו מזכירין אותו לשבח, [דמשמע דרק את הגורלות עשה מזהב ולא את הקלפי, וכ"כ השפ"א שם דכן משמע ברמב"ם], ומבואר לכאורה דאף שהגורלות מונחים בקלפי מ"מ ההידור הוא רק בגורלות עצמן שבהם נעשית מצות ההגרלה ולא בקלפי שהוא רק מחזיק את הגורלות בתוכם, ולפ"ז ה"נ אין הידור במנורה נאה כיון דאין המצוה נעשית במנורה עצמה אלא רק בנרות הנתונים בה.

אמנם ראיתי בליקוטי הלכות שם שכתב דאע"ג דמשום דהתורה חסה על ממונן של ישראל לא עשו להקלפי מזהב מ"מ אם רצה יחיד לעשותו של זהב רשאי, והביא ראיה מבן גמלא שעשה את הגורלות של זהב ושיבחוהו, ומבואר דס"ל דבאמת אין חילוק בין הגורלות לקלפי אלא דמ"מ משום דהתורה חסה על ממונן של ישראל לא הטילו על הציבור לעשותו של זהב, ולפ"ז נמצא דאף בקלפי יש הידור לייפותו לעשותו מזהב, ויחיד שרוצה לעשותו מזהב יש בכך הידור מצוה, ורק על הציבור הוא דאין מטילין ליתן עבור ההידור משום דהתורה חסה על ממונן^ב.

ג. המדליק נר נוסף על מנין הימים

יש להסתפק במי שהדליק נר נוסף ממנין הנרות של אותו יום וכגון ביום שני של חנוכה הדליק שלש נרות אם הפסיד בזה את ההידור של כנגד הימים הנכנסים כיון שאין ניכר בזה מנין הימים, או"ד מקיים בכך את ההידור כיון דיש כאן ב' נרות כמנין ב' ימים של נס, ומה שהוסיף עוד נר אחד לא יגרע מהדלקת הב' נרות, דאפי' למש"כ המ"ב סי' תרע"א סק"ה דמי שאין לו ביום השלישי אלא ב' נרות לא ידליק אלא א' דאין מקיים שום הידור בהדלקת שנים כיון דא"י כמנין הימים מ"מ י"ל דהכא שפיר מקיים ההידור, דשאני התם שחיסר ממנין הימים ולפיכך אין בכך

^א [ובכוסיות עצמם שהשמן בתוכם י"ל דכיון דא"א לשמן לידלוק אלא בתוך כלי א"כ הכוסית היא חלק מצורת הנר, שכן היא צורתו של הנר שיהא כלי ובתוכו שמן, ולפיכך הוי כחלק מהחפצא דמצוה, אבל המנורה שאינה אלא מעמיד לכוסיות בזה י"ל דאינו מגוף החפצא דמצוה כלל ואין בו דין הידור מצוה לייפותו, ואמנם בכוסיות שאינן יכולות לעמוד לעצמן וכל עמידתן היא ע"ג המנורה ששם יש להם בית קיבול המעמידם בזה י"ל דהוי המנורה ככלי אחד עם הכוסיות כיון דכך היא צורת הכלי שהוא מורכב ממנורה שבתוכה יושבים הכוסיות, אמנם בכוסיות העומדות לעצמן ואין המנורה משמשת להעמדתן יל"ע כנ"ל אם יש בזה הידור מצוה לעשותה נאה].

^ב א.ה. אכן אין להוכיח מזה למנורה כיון דקלפי מצוותו בכך ע"י ריטב"א דל"ט ב' ותו"י בע"א שנחלקו אם הוא מה"ת או לאו, אכן לכו"ע י"ל דמדברגן מיהא בע"י קלפי, ולפיכך יש בו הידור אף שהוא רק מחזיק להגורלות, משא"כ מנורה שאינה מצוה כלל י"ל דאין בזה דין הידור.

הידור כיון דכל ההידור הוא להדליק כמנין הימים הנכנסים, אבל הכא הרי הדליק כמנין הימים אלא שאינו ניכר מחמת שהוסיף עוד נר וזה י"ל דשפיר קיים ההידור כיון דסו"ס הדליק כמנין הימים.

אמנם י"ל דכיון דמנין הנרות שבכאן אינו מורה על מספר הימים אין כאן קיום של ההידור, דאף שהדליק כנגד כל אותם הימים שעברו מ"מ ההידור הוא במה שמנין הנרות מורה על מנין הימים וא"כ היכא דהוא יותר אין כאן היכר למנין הימים.

ובאמת אפי' נימא דהתוספת נר מקלקלת את ההידור מ"מ שפיר יצא יד"ח ההידור בשעה שהדליק את הנר השני קודם שהדליק השלישי, כיון דבאותה שעה דלקו נרות כמנין הימים, וא"כ אף דתיכף כשהדליק את הנר הנוסף קילקל בכך את ההידור מ"מ לא גרע מאילו כבו הנרות של ההידור לגמרי דקיי"ל כבתה אין זקוק לה, וה"נ מה שהוסיף עוד נר אף אי נימא דעיי"ז הוא מפסיד את היכר הימים מ"מ כבר יצא יד"ח ההידור קודם שהדליק את הנר הנוסף, וממילא אי"צ לכבות את הנר הנוסף כמו שאם כבה נר ההידור אי"צ לחזור ולהדליקו כיון דקיי"ל כבתה אין זקוק לה, [אלא דמ"מ נפק"מ בנידון הנ"ל, היכא דהדליק שתי הנרות בבי"א].

אמנם יש לדון בזה דהוי ככיבהו במזיד שכתב בשעה"צ סי' תרע"ג ס"ק ל"ב בשם הפמ"ג דבזה ודאי מחוייב לחזור ולהדליק, ואף דבנידון דידן הדלקתו היתה מחמת טעות וא"כ הוי שוגג, י"ל דשוגג היינו בלא מתכוין, אבל הכא שהיה זה בכוונה תחילה אלא שהיה מוטעה בדבר זה לא חשיב שוגג, דיסוד הדין הוא שלא יהא הוא מונע את המשך ההדלקה בידיים.

ובלא"ה עדיין נפק"מ בזה למש"כ המשנ"ב סי' תרע"ב ס"ק כ"ז בשם האחרונים דאף שכבתה אין זקוק לה ראוי לחזור ולהדליק, וא"כ ה"נ עכ"פ יהא ראוי לכבות הנר הנוסף כדי לקיים הלכתחילה שיהיו דולקים נרות ההידור כל שיעור זמן ההדלקה, וכיון דבשעה שהדליק הנר הנוסף ביטל ההידור ראוי לו לכבות הנוסף דעיי"ז יחזור ההידור של מנין הימים הנכנסים.

אמנם יש לדון דלא יהני מה דהשתא יכבה הנר הנוסף דכיון דהדלקה עושה מצוה הרי בכיבו הנר הנוסף אין מעשה הדלקה מחודש לקיום ההידור, וכיון דמשעת הדלקת הנר הנוסף נתבטל ההידור שוב אם רוצה לקיים ההידור צריך לחזור ולהדליק כמנין הימים, [ואולי כיון דבשעת הדלקתם היה בזה קיום של הדלקת הידור א"כ אי"צ אלא לסלק את המבטל דהיינו הנר הנוסף ולפיכך מהני כיבוי אף בלא שיחזור וידליק מתחילה הנרות של ההידור].

ד. משמשי חולה בחנוכה אם ידליקו ע"י שליח או אחר הזמן

יש לדון במי שבחנוכה אינו יכול להדליק בביתו בזמן ההדלקה מחמת היותו טרוד במצוה כגון משמש חולה, אם עדיף שידליק בעצמו לאחר זמן ההדלקה דמצוה בו יותר מבשלוחו, או"ד דטפי עדיף זמן ההדלקה ומוטב שיעשה שליח להדליק עבורו, ובפשוטו נראה שכן עדיף שהרי מצוה בו יותר מבשלוחו אי"ז אלא מעלה בקיום המצוה ועי' רש"י קידושין רפ"ב דף מ"א א' דבהכי מקבל שכר טפי, אבל הדלקה בזמנה היא עיקר המצוה ונהי דבדיעבד מדליק גם אח"כ מ"מ עדיף לקיים המצוה כתיקונה.

אמנם נראה דבאמת אינו כן ואין לו להדליק ע"י שליח, דהנה קיי"ל דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ובחי' הריטב"א סוכה דף כ"ה הקשה מאי קמ"ל פשיטא שאין להניח מצוה מפני אחרת, ותיירץ הריטב"א דקמ"ל דאסור לו להניח המצוה שעוסק בה דכיון דפטור מן האחרת הו"ל כדבר של רשות ואסור להניח מצוה מפני דבר של רשות יעו"ש, והי' מקום לפרש ד' הריטב"א דהוי כדבר הרשות דפטרה תורה לגמרי את העוסק במצוה ואינו מחוייב השתא במצוה ואף אם יקיימנה לא תעלה לו דהו"ל כדבר הרשות, אמנם יש גם לפרש דחשיב שאינו מחוייב בהמצוה אבל ודאי אם יעשה חשיב שקיים המצוה ורק דהוי כמצוה שאינו מחוייב בה, ועי' בקרן אורה זבחים דף י"ט א' ובעונג יו"ט סי' מ"א שנקטו דעוסק במצוה שעבר והניח המצוה שפיר קיים המצוה ע"ש.

ובשו"ע או"ח סי' תע"ה סעי' ה' כתב אכל כזית מצה והוא נכפה בעת שטותו ואח"כ נתרפא חייב לאכול אחר שנתרפא לפי שאותה אכילה היתה בשעה שהי' פטור מכל המצוות, ובשעה"צ שם ס"ק ל"ט כתב דדוקא שוטה דאינו בר חיובא כלל, אבל שומר אבידה או משמר המת אף דג"כ פטור מ"מ אם אכל מצה יצא יד"ח, אלא שנסתפק שם אם יאמר וצונו בברכה דאינו מצווה ע"ש, ומבואר ג"כ שנקט דהעוסק במצוה יצא יד"ח, אמנם לכאורה לפ"ד הריטב"א הנ"ל שכתב דהו"ל כדבר הרשות גם אי נימא דמקיים מצוה מ"מ לכאורה אינו נפטר אם לא הי' מחוייב במצוה בשעה שעשה.

ולפ"ז בנד"ד בחנוכה נראה דאין לו לעשות שליח להדליק בביתו, דלא מיבעיא אי נימא דאינו יוצא יד"ח הרי לא תועיל לו ההדלקה, אלא אפילו אי נימא כמו שנקטו האחרונים הנ"ל דשפיר קיים המצוה מ"מ הרי הוי כדבר הרשות כמש"כ הריטב"א, ובודאי אין לקיים מצוה כשאינו מחוייב בה ועדיף שיקיימנה בחיוב גמור אחר שישב לביתו.

אמירת על הניסים בברכה שלישית של ברהמ"ז / נדפס בעיונים בעניני פורים עיון א' [גליון מס' 1]

בדין ספד"ר לקולא בהדלקה אחר שתיכלה רגל מן השוק / עי' מש"כ בעיונים בעניני ספיה"ע עיון ג' [גליון מס' 3]

בענין הידור מצוה דנר חנוכה / עי' בארוכה בס' ישא מדברותיך שיעורים – ענינים סי' י"ד

בדין חיוב מפני החשד בנ"ח טלית שאולה ושחיטת בן פקועה / עי' בארוכה בס' ישא מדברותיך שיעורים – ענינים סי' ט"ו

משיעורי הגאון רבי ישראל אדלשטיין שליט"א ♦ נכתב ע"י א' השומעים וע"ד הכותב בלבד ♦ בכל עניני הגליון iyunim2@gmail.com 050-4178704

^א א.ה. וכן נפק"מ לדעת ה"ח [הובא במ"ב תרע"ג כיון דבערב שבת כבתה זקוק לה לפ"ז אם הדליק בע"ש נר נוסף על מנין הימים יהא חייב לכבות קודם השבת כיון דבע"י שתהא ההדלקה קיימת בשבת, וכיון דבשבת יהא כאן הדלקה של יותר מהמנין לא יתקיים בכך ההידור של כנגד הימים.

^ב א.ה. עי' בטעמא דקרא למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א [פרשת וישב עניני חנוכה] שכתב דנראה דאפי' לדעת הפוסקים דכיבה במזיד אין זקוק לה מ"מ היכא שהיתה דעתו מתחילה לכבות הנרות הוי כמדליק במקום הרוח וצריך לחזור ולהדליק, וראי' ממה שאמרו מילא קערה והקיפה פתילות לא כפה עלי' כלי עשאה כמדורה ואפי' לאחד אינו עולה, ולא אמרי' דמיד שהדליק הראשונה יצא ואח"כ הוי ככבתה, עכ"ד, ולפ"ז בנידון דידן נמי אם כבר בשעת הדלקת הראשונים היה בדעתו להדליק נר נוסף הוי כמו דעתו לכבות.